НЄКРАСОВА О.А.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНА СПЕЦИФІКА ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ АМЕРИКАНСЬКОГО ВАРІАНТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Стаття присвячена дослідженню національно-культурної специфіки фразеологізмів американського варіанту англійської мови.

Ключові слова: концепт, фразеологізм, лінгвокультурологія, концептуальна картина світу.

Статья посвящена изучению национально-культурной специфике фразеологизмов американского варианта английского языка.

Ключевые слова: концепт, фразеологизм, концептуальная картина мира, лингвокультурология.

The article investigates national-cultural specificity of phraseology of American English .

Key words: concept, idiom, conceptual world view,linguo cultural studies .

Особливості лексики американського варіанту англійської мови привертають увагу лінгвістів вже протягом довгого часу. Вивчення узуальних відмінностей функціонування лексичних одиниць у одному з територіальних має істотне значення не тільки для англістики, але також і для загального мовознавства, для вивчення природи мови в її територіальній варіативності, варіативності літературних норм, співвідношенні між варіантами літературної мови, між літературною мовою і територіальними діалектами тощо. Також треба зазначити, що не всі аспекти цієї проблеми отримали широке висвітлення в науковій літературі. Вивчення фразеологізованої лексики різних видів мовлення варіанту американської англійської мови все ще не отримало належної уваги науковців.

Актуальність роботи визначається необхідністю послідовного вивчення питань розвитку фразеологічного складу варіанту американської англійської мови в широкому ареалі

вживання, що безпосередньо пов'язано з адекватною оцінкою процесів взаємодії національних варіантів і подальшими перспективами їх розвитку.

Метою роботи є аналіз етимологічних, функціональних та структурних особливостей фразеологізмів-американізмів у сучасному варіанті американської англійської мови та перехід таких одиниць за межі цього варіанту.

Предметом дослідження виступають культурно марковані стійкі словосполучення у мовній системі варіанту американської англійської мови.

Об'єктом дослідження є особливості фразеологізмів-американізмів сучасної англійської мови.

Матеріалом дослідження слугувала програма COCA Corpus та The American Heritage Dictionary of Idioms. – Boston, New York: Houghton Mifflin Company, 1997. – 729 p.

Наукова новизна дослідження полягає у спробі провести етимологічний, структурний аналіз фразеологізмів.

Однією з особливостей лінгво культурології, що розвивається на стику культурології та мовознавства, є опис організованої системи культурних цінностей, дослідження мовної особистості, національного менталітету, систематизація мовної картини світу, при цьому основними об'єктами її вивчення визнаються: лексика, яка не має еквівалентів і лакуни, міфологізовані мовні одиниці (міфологеми та архетипи, звичаї, повір'я, ритуали,обряди ,які закріпилися у мові), еталони, стереотипи, символи, образи мови та метафори, стилістичний устрій мови, мовна поведінка, мовленнєвий етикет .

Загальновідомо, що у Сполучених Штатах культура постала з «переплавлення» безлічі культур мігрантів на протязі століть. Американська культура дуже різноманітна і включає в себе італійську, ірландську, китайську, мексиканську, японську німецьку культури. Американський історик Дуглас К. Стівенсон виділяє такі типологічні риси американського етносу: безстрашність ризикувати і йти на щось нове; почуття самостійності; оптимізм; патріотизм; діловитість; велетенська винахідливість і готовність до експерименту,

здатність знаходити нестандартні рішення проблем; дружелюбність і простота у спілкуванні, сильне почуття сусідства [1:34].

Найбільш маркованими є фразеологізми що містять лексику, що однозначно асоціюється з Америкою – to go on warpath, to bury the hatchet тощо. В той же час існує великий пласт таких одиниць, що відображають суто американські цінності, і виникли і набули поширення саме у США.

Аналіз фразеологічного і пареміологічного фонду варіанту американської англійської мови показав наявність наступних базових концептів: патріотизм; «американська мрія»; індивідуалізм, автономія особистості від суспільства; "*selfreliance" (самодостатність)*; оптимізм, віра в майбутнє, впевненість у завтрашньому дні; роботящість, настирливість у досягненні задуманого; винахідливість, прагнення до новизни, кмітливість, готовність до експерименту;змагальний дух, який прагне розвинути лідерство, здатність змагатися і у всьому перемагати; приватність, право людини на особистий простір, яке належить тільки їй, і в нього втручатися не можна [2].

Унікальність американського патріотизму багато в чому визначається тим, що він ніколи не насаджувався і не культивувався «зверху»; опитування громадської думки, постійно проведені в США, показують, що приблизно три чверті американців відчувають почуття гордості за свою країну: *I was born an American, I live an American, I shall die an American! (D. Webster).*

Дослідники пояснюють прояви американського «ультра» патріотизму традиціями, що склалися в США протягом століть: американське суспільство історично звикло негайно і вкрай активно реагувати на ситуації, які вони вважають загрозою: *To live under American Constitution is the greatest political privilege that was ever accorded to the human race (C. Coolidge).*

Одним з яскравих проявів патріотизму слід вважати той факт, що американці люблять, шанують і пам'ятають національних героїв, в першу чергу, «батьків-засновників», тих, хто встановив в Америці першу в історії систему відносин, засновану на демократичній свободі і рівності. Безумовний лідер – *the Father of the Country* – Джордж

Вашингтон, перший президент США: *The character, the counsels and example of our Washington. they will guide us through the doubts and difficulties that beset us; they will guide our children and our children's children in the path of prosperity and peace (E. Everett).*

Одним з найбільш важливих та часто вживаним в Америці є термін «американська мрія» – ідеали свободи і відкритих можливостей для всіх, засновані на вірі в безмежні можливості США та їх виключне місце у світі: *In America any boy may become President and I suppose it's just one of the risks he takes (A. Stevenson).*

“Американська мрія” зародилася на стику пуританської ідеї особистого успіху і реальності життя, вона виросла з кальвінізму, який означає, що ніхто не знає Божих задумів, тому його борг – вірити, що він обраний, і намагатися добитися успіху з усіх сил.

Поняття “американська мрія” – це цілком “земна” мрія, проте не тільки про матеріальний достаток і благополуччя, але і про національні ідеали, при яких кожен може вільно жити, думати і діяти, наскільки дозволяють йому здібності і бажання: *America is not a mere body of traders; it is a body of free men. Our greatness is built upon our freedom - is moral, not material. (Woodrow Wilson).*

В силу цього, свобода, рівність, братерство, демократія визнаються основними цінностями суспільного ладу Америки, закріпленими як в Декларації Незалежності, Конституції Північної Америки, так і в конституціях окремих штатів: *We hold these truths to be self-evident – that all men are created equal; that they are endowed by their Creator with certain unalienable rights (Declaration of Independence of the USA).*

У численних дослідженнях американської культури в списках типових рис американського способу життя, які становлять найвищу цінність, на першому місці значиться індивідуалізм.

Індивідуалізм – це своєрідне національне кредо Америки: *Individuality is the aim of political liberty (James Fennimore Cooper).*

В основі ідеології Заходу лежить культ особистості, повага до потреб і почуттів окремої людини та ігнорування колективу. Ідеологія Заходу повністю підпорядкована культу індивідуальної людини, її волі і потребам» [3]; при цьому індивідуалізм, індивідуальність,

незалежність визнаються основними принципами, на яких базується національне самосвідомість, незалежність нації: *The real death of America will come when everyone is alike (J. T. Ellison).*

Людське існування сприймається як ізольоване, заохочується автономія, людина сама вирішує власні проблеми, відстоює власну думку, відповідає за свої вчинки: *God helps those who help themselves (Andrew Carnegie).*

В американському лінгвокультурному суспільстві індивідуалізм є "головним переконанням", характерологічною рисою зі знаком "+". Як наслідок високої оцінки своєї індивідуальності – небажання бути типовим, усередненим, оскільки величезне значення надається різниці між людьми, свободі вибору: *Individuality is either the mark of genius or the reverse. Mediocrity finds safety in standardization (Frederick E. Crane).*

Американський тип героя – це "*a self-made man*" – людина, яка добилася всього особистими зусиллями, рішучістю і честолюбством, що ілюструється наступними фразеологічними одиницями: *to fish cut or bait* – розм. зважитися на що-небудь*; to stand the gaff* – не пасувати ні перед якими труднощами; *to lock horns* – вступити в боротьбу; *to be on the kill* – не зупиниться ні перед чим; *to stand (up) to one's lick log* – розм. проявити мужність; *to shoot Niagara* – пускатися в ризиковане підприємство; *to come (stand) up to the rack* – відповідати за наслідки, відповідати за свої вчинки; *to bring on your bears* – розм. робіть , що хочете зі мною,мені не страшно; *to cut loose* – вести себе невимушено.

Теза "подбай про себе сам" є проявом однієї з американських вищих цінностей – *self-reliance*, під якою розуміється цінність і незалежність людської особистості, здатність самостійно досягти поставлених цілей: *No more duty can be urged upon those who are entering the great theatre of life than simply loyalty to their best convictions (Edwin Hubbell Chapin).*

Впевненість у собі припускає, у свою чергу, бадьоре і життєрадісне світовідчуття, оптимізм, віру в майбутнє, в успіх, саме тому навіть сама серйозна криза не сприймається як "кінець світу", але як черговий життєвий етап, який потрібно з гідністю подолати, так як і він буде мати щасливий фінал; для цього потрібно піднятися і йти

вперед у пошуках кращого. Фразеологічний фонд ілюструють наявність численних одиниць, які репрезентують цей концепт: *to get (take, have) a new lease on life* – почати нове життя; *a new lease on life* – прилив життєвих сил; *everything is and sevens elevens* – жарг. все в нормі; *never be with your content lot, try for a lot more* – завжди прагни кращого; *every slip is not a fall* – падіння не означає поразку*; life is not a problem to be solved, but a gift to be enjoyed*-життя – це не проблема, яку треба вирішити, а дар, яким треба насолоджуватися; *he who never falls will never grow rich* – той, хто не програвав, не стане багатим.

Пріоритет самоповаги (*self-respect*), "збереження обличчя" (*saving the face*) при будь-яких обставин є однією з найважливіших характеристик психологічного зображення портрета американця: *Never violate the sacredness of your individual self-respect (Theodore Parker).*

З іншого боку, важливими характеристиками американця є працьовитість і завзятість у досягненні мети: *God gives food but doesn't cook it* – доля дає шанс і ним треба скористатися; *Root, hog or die* – розм. працюй, як віл або зазнаєш поразки; *to hit the ball* – жарг. працювати, працювати; *to hit the books* – розм. посилено займатися, з ретельністю розпочати навчання; *to get up and go* – розм. наполегливість, ініціативність; *to be on all cylinders* – розм. бути в формі, працювати, не покладаючи рук; *like forty* – розм. рідко. щосили.

Лінощі і неробство відображаються в національній концептосфері як одна з основних вад: *lost times is never found* – втрачене час не повернеш; *to fall down on the job* – працювати абияк; *to gold-brick* – байдикувати; *to be (go) on the bum* – бовтатися без діла; *a gay cat* – жарг. марнотратник життя, тяганина; *a drugstore cowboy* – нероба; а праця і старанність – головних чеснот: *busy as a cockroach on a hot stove or as a one-armed paper-changer* – працьовитий; *Victory belongs to the most persevering* – перемога дістається найбільш наполегливим.

Культивування індивідуалізму і впевненості в собі забезпечується ще одним, безумовно, значущим для американського соціуму концептом – змагальністю, при цьому змагання є одним з провідних методів мотивації, розвитку лідерських якостей, що

сприяють особистому успіху та кар'єрному зростанню. В якості ілюстрації можна навести такі фразеологічні одиниці: *to have (get) the deadwood on smb* – жарг. обскакати кого-л., перевершити всіх; t*o be over the hill* – розм. забути про минулі події; *to put smth on ice* – розм. виграти; *to beat all nature* – розм. перевершити всіх, не мати собі рівних; *batting average*-успіхи, особисті досягнення; *to get the breaks* – домогтися успіху; *to go great guns* – розм. мати великий успіх.

Індивідуалізм, незалежність, автономія припускають недоторканність особистості, особистого часу, особистого простору індивідуума (*privacy*). Ядерне положення цього концепту в національній концептосфері підтверджується матеріалом як цитатного, так і фразеологічного фонду: *Privacy is the right to be alone – the most comprehensive of rights, and the right most valued by civilized man (Louis D. Brandeis).*

Грубим порушенням приватності вважаються питання, що стосуються фінансів, інтимних і особистих взаємовідносин, політики, шкідливих звичок, здоров'я, релігії, етнічної приналежності, в тому числі [4]:

• прагнення отримати особисту інформацію про інших людей, втручання в чужі справи: *to dish the dirt* – копатися в чужій білизні;

• поширення конфіденційної інформації про інших: *character assassin* – політ. злісний наклепник; *to bat (fan, shoot) the breeze* – жарг. перемивати кісточки; *a whispering campaign* – політ. наклепницька кампанія;

• порушення недоторканності території: *to catch smb off first base* – розм. застати зненацька, застукати;

• набридливість, настирливість: *to set one's cap for smb* – розм. вішатися на шию; *to throw oneself at smb's feet* – жарг. жебракувати; *to give smb the eye* – жарг. витріщати очі; *one's eye are bigger one's stomach* – очі завидющі;

• недотримання правил пристойності: *Peck's bad boy* – людина, що ставить інших у незручне становище своєю безтактністю; *out of (the) white cloth* – нахабно, безпардонно; *rough corners* – брутальність, невихованість;

• контроль, пресинг: *to twist smb's arm* – політ. чинити тиск; *to put a bug in smb 's ear (in the ear of smb)* – нашіптувати, вбивати в голову;

• різка критика: *to give smb down the banks* – розм. насварити, дати прочухана; *to lay (put) the blast* – розм. різко критикувати; *to give smb the gaff* – рознести кого-небудь;

• грубість, насильство: *to jerk smb bald-headed* – розм. грубо обійтися з ким-небудь; *to put the arm on smb* – вдарити кулаком; *to beat smb to a frazzle* – розм. по-звірячому побити до напівсмерті; *a bad deal* – утиск.

Концепти є "згустками культури в національній свідомості" [5:2], колективним надбанням духовного життя народу і культури суспільства, є опорними елементами для виявлення культурних і ціннісних домінант, що утворюють національно-культурний простір, національну культурну сферу, «ключовими словами культур»; при цьому сукупність базових концептів культури утворює національну концептосферу.

Унікальний культурогенний потенціал лінгвістичних одиниць полягає в забезпеченні їх кумулятивної функцією – можливістю відображати, накопичувати, передавати погляди народу, народну мудрість, ідеологію. Будучи своєрідною скарбницею національної мови, і, за справедливим зауваженням В. А. Маслової, "душею всякої національної мови, в якій неповторним чином виражаються дух і своєрідність нації" [6:82], фразеологічні та пареміологічні одиниці являють собою згусток культурної інформації, суму накопиченої даними народом мудрості, тим мовним матеріалом, в якому закладені, в тому числі, і лінії мовної поведінки майбутніх поколінь, спадкоємців цієї скарбниці.

Так як всі носії мови є і носіями культури, мовні знаки починають виконувати функції знаків культури. Одиниці фразеологічного фонду є особливими мовними знаками, що мають особливий культурологічний статус, оскільки в самому формуванні, доборі образів, простежується їх зв'язок з національно-культурними стереотипами та еталонами. Будучи національно-специфічними, вони через свій простір реалізують категорії, якими мислять носії

американської лінгвокультури, і ті рамки, в які вони поставлені для усвідомлення та інтерпретації навколишнього світу. Глобалізація суттєво розширила географію поширення вживання таких одиниць, поступово стираючи натяк на їхнє американське походження. Зараз навряд чи пересічний мовець свідомий того, що, наприклад такий поширений вираз як “a self-made man” є американізмом і належить американському політику Генрі Клею, що запустив його в обіг 1832 року.

Розгляд фонду варіанту американської англійської мови в лінгвокультурологічному аспекті дозволив виявити і обґрунтувати базові цінності і установки американської культури: патріотизм, індивідуалізм, самостійність і незалежність, оптимізм, працьовитість, змагальний дух, приватність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Стивенсон К. Дуглас Америка: народ и страна. М.: ППП, 1993. *2. Американизмы* в английском языке:[Електронний ресурс].Режим доступу: http://rightway.kiev.ua/index.php/about-me/voprosotvet/90-amerikanizmy-vanglijskom-yazyke. *3.Американизмы*: [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://lingua-source.com/2011/08/17/amerikanizmyi/. *4.Mieder W.* Yankee wisdom: American proverbs and the worldview of New England // Phraseology and Culture in English. – Berlin – New York. - P.205-235. *5.Малишева Т.Ю.* Национальное самосознание в контексте языка и культуры (на материале американского варианта английского языка): Автореф. дис. ... канд. филол. наук. - М., 2001. 6.*Маслова В.А.* Лингвокультурология. - М., 2001.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

7.COCACorpus:[Електронний ресурс].Режим доступу: http://corpus.byu.edu/coca/. *8.Ammer, Christine*. The American Heritage Dictionary of Idioms. – Boston, New York: Houghton Mifflin Company, 1997. – 729 p.